

نقش دیدگاه حسابداری محافظه‌کاری در مدیریت

نقدینگی

حسن زلفی*، مرتضی بیات**

تاریخ دریافت: ۹۱/۱۰/۰۲

تاریخ پذیرش: ۹۲/۰۲/۱۴

چکیده

تحقیق حاضر ارتباط گزارشگری مالی محافظه‌کاری با مدیریت نقدینگی را مورد بررسی قرار می‌دهد. در این پژوهش داده‌های ۷۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران برای سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۸۴ جمع‌آوری و فرضیات تحقیق با استفاده از تحلیل ضرایب رگرسیونی آزمون شده است. ابتدا محافظه‌کاری در حسابداری با استفاده از مدل گیولی و هاین (۲۰۰۰) اندازه‌گیری شد و سپس از مدل باتز کاهال و همکاران (۲۰۰۹) و مدل المیدا و همکاران (۲۰۰۴) به ترتیب برای اندازه‌گیری تأثیر محافظه‌کاری در حسابداری بر روی وجه نقد و گرایش به پس انداز استفاده شده است. شواهد تجربی حاکی از آن است که ارتباط معناداری بین محافظه‌کاری و مدیریت نقدینگی وجود دارد. همچنین بین محافظه‌کاری در حسابداری و گرایش به پس انداز رابطه منفی و معنادار مشاهده گردید. با توجه به نتایج تحقیق می‌توان اظهار داشت هر چه میزان محافظه‌کاری افزایش یابد وجه نقد در دسترس شرکت‌ها کاهش می‌یابد به عبارتی دیدگاه سیستم اطلاعاتی تأیید می‌گردد.

واژه‌های کلیدی: محافظه‌کاری، مدیریت نقدینگی، گرایش به پس انداز.

طبقه‌بندی موضوعی: M41

* استادیار دانشگاه بوعلی سینا همدان، (hzalaghi@gmail.com).

** دانشجوی فوق لیسانس حسابداری دانشگاه شهید بهشتی، (نویسنده مسئول)، (shahenbayat@yahoo.com).

مقدمه

محافظه کاری در حسابداری توسط بلیس (Bliss) در سال ۱۹۲۴ بصورت سنتی از طریق ضرب المثل "هیچ سودی را پیش بینی نکن ولی تمام زیانها را پیش بینی کن" تعریف شده است. (کردستانی، امیریگی لنگرودی ۱۳۸۹) در ایران و در سطح جهان اغلب استانداردهای حسابداری حاوی الزاماتی برای بکارگیری رویه‌های محافظه کارانه هستند؛ گنجاندن الزاماتی در متن استانداردها بیش از هر چیزی ناشی از توجه به قابلیت اتکای اطلاعات ارایه شده در گزارش گری مالی است. (مهرانی، ۱۳۸۸).

مطالعات گسترده‌ای بر روی نقش حسابداری محافظه کاری در گزار شگری مالی انجام شده است. هولتهوزن و واتز (۲۰۰۱) و واتز (۲۰۰۳) ادعا دارند که محافظه کاری در پاسخ به تقاضا برای اطلاعات به موقع و قابل تائید که باعث کاهش تضاد منافع و مسائل نمایندگی می‌شود، بوجود آمده است. لافوند و واتز (۲۰۰۸) نیز با تبیین نقش محافظه کاری در روند اطلاعات میان مدیریت واحد تجاری و صاحبان سرمایه، محافظه کاری را نوعی عامل بازدارنده‌ی مدیریت برای بیان آینده‌ای بیش از حد خوش بینانه می‌دانند. در واقع مطالعات تجربی از جمله، مطالعات مربوط به لافوند و واتز (۲۰۰۸)، لافوند و روی چوهری (۲۰۰۸) به طور عمومی شواهدی را در حمایت از نقش محافظه کاری در کنترل شرکت‌ها ارائه می‌دهند.

زمانی که بازارهای سرمایه فاقد اصطکاک‌های مالی^۱ هستند، شرکت‌ها معمولاً برای تهیه سرمایه در پروژه‌هایی که ارزش خالص مثبت دارند، به سرمایه لازم دسترسی داشته و انگیزه کمتری به نگهداری وجه نقدی دارند (بامول، ۱۹۵۲). اپلیر و همکاران (۱۹۹۹) معتقدند زمانی که شرکت‌ها در دستیابی به سرمایه و وجه نقد در آینده دچار تردید هستند وجه نقد بیشتری را برای اهداف خود نگهداری می‌کنند؛ این در حالی است که متخصصان مالی و نشریات تخصصی بازرگانی علاقه مند هستند بدانند چرا شرکت‌ها بطور فزاینده اندوخته وجه نقد خود را افزایش می‌دهند (باتس و همکاران ۲۰۰۹).

نقدینگی یعنی توانایی شرکت در ایفای تعهدات کوتاه مدت. به عبارت دیگر نقدینگی شرکت رابطه بین وجه نقدی است که در دوره کوتاه مدت در اختیار شرکت قرار خواهد گرفت و وجه نقدی است که شرکت به آن نیاز دارد (طالبی، محمد ۱۳۷۵). مدیریت نقدینگی

نیز عبارت است از حصول اطمینان از انجام کامل تعهدات قراردادی بنگاه هاومو سسات مالی. مدیریت پیش‌بینی حجم تقاضا برای وجوه و تامین مقادیر کافی وجوه برای جوابگو بودن به این نیازها است (ثابتی کهنمویی ۱۳۸۵).

ادبیات پژوهش از نقش سود حسابداری محافظه کارانه برای وام دهندگان دفاع می‌کند. اما تحقیقات اندکی وجود دارد که چگونگی شکل‌گیری محافظه کاری در تصمیم‌گیری‌های داخلی درباره مدیریت نقدینگی را مورد بررسی قرار داده باشند. این تحقیق سعی دارد به این سوال پاسخ دهد که آیا حسابداری محافظه کارانه بر نگهداری وجه نقد و گرایش به پس انداز شرکت‌ها تأثیر می‌گذارد؟

در ادامه به بررسی پیشینه پژوهش، روش پژوهش، نتایج پژوهش و در نهایت به بیان نتایج حاصل از این پژوهش خواهیم پرداخت.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

در مورد محافظه کاری دو دیدگاه کاملاً متفاوت وجود دارد. برخی از محققان محافظه کاری را برای استفاد کنندگان و تحلیل‌گران صورت‌های مالی مفید می‌دانند (دیدگاه سیستم اطلاعاتی) و برای آن نقش اطلاعاتی قائل هستند و برخی دیگر از محققان نه تنها برای آن نقش اطلاعاتی قائل نمی‌شوند بلکه آن را به زیان تهیه کنندگان و استفاده کنندگان صورت‌های مالی قلمداد می‌کنند (دیدگاه انحراف سیستم اطلاعاتی) و معتقدند محافظه کاری کیفیت اطلاعات را کاهش می‌دهد.

حسابداری محافظه کارانه و انعطاف پذیری مالی: (دیدگاه سیستم اطلاعاتی)

در ادبیات گذشته حسابداری، محافظه کاری قابلیت شناسایی تفاضلی سود در مقایسه با زیان تعریف شده است (واتز، ۲۰۰۸). در واقع پیامد محافظه کاری شناسایی سریع‌تر زیان در برابر سود و شناسایی سریع‌تر هزینه‌ها در برابر درآمدها می‌باشد. هر دو جنبه ارزش خالص دارایی‌ها را بطور سیستماتیک کاهش می‌دهند (هوساسن و واتز ۲۰۰۱، واتز ۲۰۰۳). بال و شیوا کومار (۲۰۰۵) بیان داشتند دو مفهوم متمایز در محافظه کاری وجود دارد که سبب رفع تضاد منافع بین مدیران و دارندگان بدهی می‌شود: ۱- ایجاد یک گرایش کاهش گرانه بر ارزش خالص

دارایی‌ها برای محدود نمودن تمایل مدیران در بالا نشان دادن ارزش خالص دارایی‌ها ۲-تعهد مدیریت در تشخیص به موقع اخبار بد. این دو جنبه محافظه کاری، انگیزه مدیران مبنی بر انتقال ثروت به سهامداران را با وارد نمودن زیان به اعتبار دهندگان کاهش داده و اطلاعات به موقعی برای اعتبار دهندگان فراهم می‌کند.

اولویت اصلی اعتبار دهندگان برای گزارشگری محافظه کارانه عبارتند از: ۱- دارندگان بدهی منافع نامتقارنی با خالص دارایی‌های شرکت دارند، بنابراین علاقه بیشتری به داشتن اطلاعاتی درباره‌ی ارقام پایین تر سود و توزیع خالص دارایی‌ها دارند. ۲- قراردادهای بدهی و شرایط قراردادهای فوق مبتنی بر ارقام حسابداری هستند و اصلاح آنها هزینه بیشتری دارد. (واتز، ۲۰۰۳، گای، ۲۰۰۶)

ژانگ (۲۰۰۶) دریافت محافظه کاری با نرخ بهره پایین همبستگی دارد و با احتمال نقض قرار داد بدنبال شوک‌های منفی بالا ارتباط مثبت دارد. تحقیقات بعدی نیز از نقش محافظه کاری در کاهش تضاد منافع شرکت‌ها و با اعتبار دهندگان در بازارهای خصوصی و عمومی بدهی حمایت می‌کند. (بیتی، ویر، ۲۰۰۸).

تحقیقات قبلی از جمله لافوند واتز (۲۰۰۸) بیان می‌دارند حسابداری محافظه کارانه نقش مهمی را در اطلاعات و نظارت بازی می‌کند و آن، هزینه قراردادهای بدهی و تضاد منافع مدیران با بستانکاران را کاهش می‌دهد. بنابراین انتظار بر آن است شرکت‌هایی با گزارشگری محافظه کارانه، زمانی که نیاز به تامین منابع داشته باشند سرمایه گذاران و بستانکاران علاقه بیشتری به سرمایه گذاری در آنها داشتند و در نتیجه انعطاف پذیری شرکت‌ها افزایش یابد.

بنی مهد (۱۳۹۰) به بررسی اثر محافظه کاری حسابداری بر بدهی پرداخت. نتایج نشان داد محافظه کاری اثر فرایندهای بر میزان بدهی شرکت دارد.

سستایش وجمالیان پور (۱۳۸۹) به بررسی وجود محافظه کاری در گزارشگری مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران پرداختند. نتایج پژوهش با استفاده از مدل گیولی وهاین نشان داد با استفاده از روش آماری پارامتریک فرض وجود محافظه کاری رد می‌شود ولی با استفاده از روش آماری ناپارامتریک فرض وجود محافظه کاری را نمی‌توان رد کرد.

مشایخی وهمکاران (۱۳۸۸) به بررسی محافظه‌کاری و پایداری و توزیع سود پرداختند؛ نتیجه این تحقیق نشان داد با افزایش محافظه‌کاری توزیع سود کم می‌شود. به عبارتی، اعمال محافظه‌کاری در حسابداری و گزارشگری مالی می‌تواند سبب تنظیم توزیع سود شود و از این طریق تضاد منافع میان سهامداران و اعتبار دهندگان را کاهش دهد.

رضا زاده و آزاد (۱۳۸۷) به تبیین رابطه عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه‌گذاران و میزان محافظه‌کاری در گزارشگری مالی پرداختند؛ آنها برای اندازه‌گیری عدم تقارن اطلاعاتی و محافظه‌کاری، به ترتیب از دامنه تفاوت قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام و معیار باسو استفاده کردند. نتایج پژوهش بیانگر وجود رابطه مثبت و معنادار میان عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه‌گذاران و سطح محافظه‌کاری اعمال شده در صورت‌های مالی بود، همچنین نتایج نشان داد عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه‌گذاران موجب تغییر در سطح محافظه‌کاری می‌شود.

حسابداری محافظه‌کارانه و فشارهای مالی (دیدگاه انحراف سیستم اطلاعاتی)

در دیدگاهی دیگر، حسابداری محافظه‌کاری (دیدگاه انحراف سیستم اطلاعاتی) با انعطاف پذیری مالی کم ارتباط دارد. همانطور که قبلاً بیان شد، نتیجه گزارشگری محافظه‌کارانه انباشتن ارزش واقعی دارایی‌ها در ترازنامه و شناخت به موقع زیان در برابر سود است. زمانی که صورت‌های مالی در شناخت اخبار خوب در مقایسه با اخبار بد تاخیر دارند، نسبت بدهی (بدهی به دارایی‌ها) در شرکت در مقایسه با اهرم واقعی اقتصادی بیش از حد نشان داده می‌شود و خالص دارایی‌ها بصورت سیستماتیک در مقایسه با ارزش اقتصادی شرکت کمتر از واقع نشان داده می‌شود.

ریچوهاری (۲۰۱۰) نشان داد، محافظه‌کاری می‌تواند منجر به رفتار وظیفه‌ناشنا سانه مدیران در پاسخ به پیش‌بینی اثرات (منفی) آن روی سود شود، و به همین دلیل احتمال نقص قراردادهای آتی افزایش می‌یابد، چنین موضوعی می‌تواند هم برای مدیران (از دست دادن موقعیت و شهرت) و هم برای شرکت (افزایش نرخ بهره، محدودیت در سرمایه‌گذاری و تأمین مالی) ضررآور باشد.

خوش طینت و یوسفی اصل (۱۳۸۷) رابطه بین تقارن و عدم تقارن اطلاعاتی با محافظه‌کاری را مورد بررسی قرار دادند. آنها به این نتیجه رسیدند عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه‌گذاران

آگاه و ناآگاه منجر به محافظه کاری می‌شود. از طرف دیگر تغییرات عدم تقارن اطلاعاتی، بین سرمایه‌گذاران منجر به تغییرات محافظه کاری می‌گردد. در حالی که محافظه کاری منجر به عدم تقارن اطلاعاتی نمی‌گردد.

در بند ۱۸ فصل دوم مفاهیم نظری گزارشگری مالی ایران محافظه کاری (احتیاط) بعنوان ویژگی فرعی کیفی برای امکان اتکا، این گونه تعریف شده است: کاربرد درجه‌ای از مراقبت که در اعمال قضاوت برای انجام برآورد در شرایط ابهام مورد نیاز است به گونه‌ای که درآمدها یا دارایی‌ها بیشتر از واقع و هزینه‌ها و بدهی‌ها کمتر از واقع ارائه نشود.

مدیریت نقدینگی شرکت

نگرش‌های مختلفی راجع به اندازه‌گیری نقدینگی و مبنای اندازه‌گیری مذکور وجود دارد که آنها را می‌توان به سه دسته زیر تقسیم کرد:

الف- برخی محققان مدیریت مالی برای نشان دادن توانایی شرکت در انجام تعهدات کوتاه مدت صرفاً وجه نقد و اوراق بهادار کوتاه مدت قابل فروش را مورد توجه قرار می‌دهند؛ آنها سایر دارایی‌های جاری از جمله موجودی کالا و مطالبات را در تعیین وضعیت نقدینگی موثر نمی‌دانند.

ب- برخی دیگر از محققان کلیه دارایی‌های جاری اعم از دارایی‌هایی که کاملاً نقد یا شبه نقد هستند را در تعیین وضعیت نقدینگی شرکت موثر می‌دانند.

ج- عده‌ای دیگر هم ضمن اینکه کلیه دارایی‌های جاری را موثر می‌دانند، همه امکانات و دارایی‌های شرکت را تعیین کننده وضعیت نقدینگی می‌دانند؛ اگر شرکت دارایی‌های ثابت غیر عملیاتی داشته باشد که در کوتاه مدت بتواند به راحتی تبدیل به نقد شود یا اگر شرکت دسترسی سریع به منابع مالی بانکی داشته باشد و یا فرصت استفاده از اعتبار در حساب جاری خود داشته باشد همگی بیانگر قدرت نقدینگی شرکت هستند. (بشیری، ۱۳۷۸)

مدیریت نقدینگی یکی از انواع تصمیمات مالی در شرکت‌ها می‌باشد. اگر بازار سرمایه بدون اصطکاک باشد شرکت‌ها غالباً می‌توانند به منابع مالی مورد نیاز پروژه‌های خود که از خالص ارزش فعلی (NPV) مثبت برخوردار هستند دسترسی پیدا کنند و انگیزه کمتری برای

نگهداری وجوه نقد بجز آن مقدار که مورد نیاز معاملات ضروری شرکت است دارند (بامول ۱۹۵۲، میلیر و ارر، ۱۹۶۶) به هر حال زمانی که شرکت‌ها با عدم اطمینان در دسترسی به سرمایه در آینده جهت تامین مالی سرمایه‌گذاری‌ها مواجه هستند وجه نقد احتیاطی بیشتری را نگهداری می‌کنند (اپیلر و همکاران ۱۹۹۹). نگهداری وجه نقد احتیاطی برای شرکت‌هایی که از لحاظ تامین مالی با محدودیت مواجه هستند بسیار با ارزش است زیرا به آنها این فرصت را می‌دهد تصمیمات مربوط به سرمایه‌گذاری‌های داری ارزش افزوده‌ای را اتخاذ کنند که در صورت عدم دستیابی به منابع باید آن را کنار می‌گذاشتند. (دنيس و سیبل کو، ۲۰۱۰) به هر حال نگهداری وجه نقد بدون هزینه نیست، اگرچه شرکت‌ها از وجه نقد خود بهره دریافت می‌کنند اما آن کمتر از هزینه بهره صرفه جویی شده ناشی از کاهش بدهی‌ها است.

لويس سان وارکان (۲۰۰۹)، در تحقیقی حسابداری محافظه کاری و ارزیابی نگهداری وجه نقد را مورد بررسی قرار دادند، آنها دریافتند نگهداری وجه نقد اضافی در شرکت‌ها از گزارشگری زیاد محافظه کاری نشأت می‌گیرد. المیدا و همکاران (۲۰۰۴) معتقدند تمایل شرکت‌ها به دسترسی به وجه نقد از محل جریان‌های نقدی ورودی ناشی از تأثیر محدودیتهای مالی است. آنها یافتند بعد از کنترل سایر منابع وجایگزینی مصارف وجوه نقد (برای مثال مخارج سرمایه‌ای و سرمایه‌گذاری در سرمایه در گردش)، شرکت‌های با محدودیت مالی بیشتر تمایل به دسترسی به وجوه نقد بدون جریان‌های نقدی ورودی می‌باشند. یافته‌های کامپلو^{۱۸} و همکاران (۲۰۱۰) نشان داد شرکت‌هایی که اندوخته احتیاطی ایجاد کردند در طول بحران ۲۰۰۸ پتانسیل پرداخت داشتند. براساس دیدگاه کارایی قراردادها (انحراف دیدگاه سیستم اطلاعاتی) اگر حسابداری محافظه کارانه حساسیت مالی را کاهش (افزایش) دهد، انعطاف پذیری مالی، افزایش (کاهش) می‌یابد. انتظار بر آن است شرکت‌هایی که گزارشگری مالی محافظه کارانه زیاد (کم) دارند تمایل کم (زیاد) در گرایش به پس انداز داشته باشند.

روش پژوهش

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش و توصیفی پس رویدادی است و برای آزمون فرضیات تحقیق از رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. ابتدا میزان محافظه کاری با استفاده گیولی و هاین (۲۰۰۰) و سپس ارتباط آن با وجه نقد با استفاده از مدل باتر و همکاران

(۲۰۰۹) مورد بررسی قرار گرفته است؛ از مدل المیدا و همکاران (۲۰۰۴) نیز برای بررسی تأثیر محافظه کاری بر گرایش به پس انداز استفاده شده است.

تعریف عملیاتی متغیرها

اندازه‌گیری محافظه کاری حسابداری

جمع اقلام تعهدی عملیاتی و اقلام تعهدی غیر عملیاتی بر اساس مدل گیولی و هاین (۲۰۰۰) به شرح زیر محاسبه می‌شود:

$$ACC_{it} = NI_{it} + DEP_{it} - CFO_{it}$$

$$OACC_{it} = \Delta AR_{it} + \Delta I_{it} + \Delta PE_{it} - \Delta AP_{it} - \Delta TP_{it}$$

$$NOACC_{it} = ACC_{it} - OACC_{it}$$

ACC_{it} = جمع اقلام تعهدی NI_{it} = سود خالص DEP_{it} = استهلاک سالانه CFO_{it} = جریان وجه نقد عملیاتی $OACC_{it}$ = اقلام تعهدی عملیاتی ΔAR_{it} = تغییر در حسابهای دریافتی ΔI_{it} = تغییر در موجودی کالا ΔPE_{it} = تغییر در پیش پرداختها ΔAP_{it} = تغییر در حسابهای پرداختنی ΔTP_{it} = تغییر در مالیات‌های پرداختنی $NOACC_{it}$ = اقلام تعهدی غیر عملیاتی (معیار محافظه کاری که در منفی یک ضرب می‌شود).

در حالی که اقلام تعهدی عملیاتی (سرمایه در گردش) از فعالیت‌های مستمر و معمول شرکت ناشی می‌شوند، اقلام تعهدی غیر عملیاتی ناشی از تغییر در برآوردها، سود و زیان فروش دارایی‌ها، زیان کاهش ارزش دارایی‌های ثابت، درآمدهای انتقالی به دوره‌های آتی و سرمایه‌ای کردن مخارج است (گیولی و هاین، ۲۰۰۰). از آنجا که مقادیر کوچک‌تر (منفی‌تر) اقلام تعهدی غیر عملیاتی نشانگر سطوح بالاتر محافظه کاری هستند، در این تحقیق برای همسو کردن جهت مقادیر جبری اقلام تعهدی غیر عملیاتی با میزان محافظه کاری از قرینه این اقلام استفاده شده است.

دلایل انتخاب مدل بالا برای اندازه‌گیری محافظه کاری به قرار زیر می‌باشد:

الف) مدل‌های موجود برای اندازه‌گیری محافظه‌کاری از جمله مدل با سو، پنمن و ژانگ که در برخی از پژوهش‌های داخلی نیز از آنها استفاده شده است در اندازه‌گیری محافظه‌کاری با خطای زیادی مواجه هستند.

ب) مدل مورد استفاده این پژوهش مبتنی بر اطلاعات حسابداری است و در آن شاخص‌های بازار مورد استفاده قرار نگرفته است.

روش گردآوری داده‌ها

داده‌های مورد نیاز جهت آزمون فرضیات از صورت‌های مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران استخراج گردیده است. تحلیل داده‌ها و آزمون‌ها با استفاده از نرم افزارهای Excel ۲۰۰۷ و Eviews ۷ انجام شده است.

فرضیه‌های تحقیق

با توجه به هدف تحقیق و براساس ادبیات تحقیق فرضیات به صورت زیر بیان می‌شود:

فرضیه اول: گزارشگری محافظه کارانه ارتباط معناداری با افزایش وجه نقد در دسترس شرکت‌ها دارد.

فرضیه دوم: گزارشگری محافظه کارانه ارتباط معناداری با گرایش به پس انداز در شرکت‌ها دارد.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری تحقیق شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران هستند؛ قلمرو زمانی تحقیق با در نظر گرفتن اطلاعات نزدیک به زمان تحقیق یک دوره ۷ ساله از سال ۱۳۸۴ تا سال ۱۳۹۱ می‌باشد و نمونه آماری هم به روش حذفی و با در نظر گرفتن شرایط زیر انتخاب شده است:

۱- از ابتدای سال ۱۳۸۳ در بورس پذیرفته شده باشند.

۲- صورت‌های مالی و سایر داده‌های مورد نیاز آنها از سال ۱۳۸۴ الی ۱۳۹۱ دسترس باشد.

۳- وقفه‌ی معاملاتی بیش از شش ماه در محدوده تعیین شده نداشته باشند.

۴- جزء شرکت‌های واسطه‌گری مالی (سرمایه‌گذاری) نباشند.

۵- صورت‌های مالی شرکت‌ها منتهی به ۲۹ اسفند باشد.

باتوجه به شرایط اشاره شده در بالا از تعداد ۷۶ شرکت به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شد.

مدل مدیریت نقدینگی شرکت

برای آزمون فرضیه اول تحقیق از مدل باتز کاهال و همکاران (۲۰۰۹) استفاده شده است:

$$CASH_{it} = \alpha + \beta CONSV_{it} + \sum \gamma CONTROLS_{it} + \varepsilon_{it}$$

که $consv$ شاخص محافظه کاری می‌باشد که با استفاده از مدل گیولی و هین (۲۰۰۰) اندازه‌گیری می‌شود. متغیرهای کنترلی شامل، نسبت دفتری به بازار (BM) به عنوان معیار سنجش فرصت‌های سرمایه‌گذاری (اپیلر و همکاران ۱۹۹۹)، اندازه شرکت ($size$) (لگاریتم طبیعی جمع دارایی‌ها) بعنوان معیار مقیاس اقتصادی مربوط به انگیزه‌های معاملاتی برای نگهداری وجه نقد (بامول ۱۹۵۲، میلیر. ارر ۱۹۶۶)، جریان‌های نقد عملیاتی (CF) نیز بعنوان معیاری دیگر جهت سنجش انگیزه نگهداری وجه (باتز کاهال و همکاران ۲۰۰۹)، مخارج سرمایه‌ای ($CAPEX$) بعنوان معیاری جهت سنجش میزان دارایی‌های ثابت به وثیقه گذاشته شده و تغییر پذیری جریان وجه نقد ($CFVOL$) به عنوان معیار سنجش ریسک جریان‌های نقدی می‌باشد. (باتز کاهال و همکاران ۲۰۰۹)

مدل نگهداری و گرایش به پس انداز

برای آزمون فرضیه دوم از مدل المیدا و همکاران (۲۰۰۴) استفاده شده است:

$$\Delta CASH_{it} = \alpha + \psi FCF_{it} + \delta CONSV_{it} + \beta FCF_{it} * CONSV_{it} + \sum \gamma CONTROLS_{it} + \varepsilon_{it}$$

که FCF وجه نقد آزاد، $CONSV$: محافظه کاری، $FCF * CONSV$: محافظه کاری ضرب در جریان وجه نقد آزاد است، $CONTROLS$ نیز شامل نسبت ارزش دفتری دارایی‌ها به ارزش بازار دارایی‌ها (BM) و اندازه شرکت ($SIZE$) می‌باشد.

تحلیل یافته‌های پژوهش

مطابق نگاره (۱) بین محافظه کاری و وجه نقد رابطه منفی و معنا دار وجود دارد؛ یعنی با افزایش محافظه کاری حسابداری، وجه نقد در دسترس شرکت‌ها کاهش پیدا می‌کند. مطابق نگاره فوق، ضریب تعیین تعدیل شده ۶۹ درصد می‌باشد، این ضریب بیانگر این است که ۶۹ درصد از تغییرات در متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل مدل توضیح داده می‌شود؛ جریان‌های نقد عملیاتی با وجه نقد در دسترس شرکت‌ها رابطه‌ی مستقیم و معنا دار دارد. مطابق با انتظارات، مخارج سرمایه‌ای (دارایی‌های ثابت) با وجه نقد رابطه‌ی مستقیم و معنا داری دارد؛ به عبارتی با افزایش دارایی‌های ثابت، وجه نقد در دسترس شرکت‌ها نیز افزایش می‌یابد، شرکت‌ها از این دارایی‌ها می‌توانند بعنوان وثیقه دریافت وام‌های بانکی استفاده کنند که بدین گونه وجه نقد در دسترس شرکت‌ها افزایش می‌یابد. از این رو فرضیه اول پژوهش تأیید می‌شود. این یافته مطابق با یافته ثقفی و نادری (۱۳۹۰) و برخلاف یافته لی (۲۰۱۱) می‌باشد.

نگاره (۱): نتایج آزمون فرضیه اول

متغیرهای توضیحی	ضریب رگرسیون	آماره-t	معناداری
محافظه کاری	-۰/۰۹۴۳۱	-۱/۵۲۲۶	۰/۰۳۵۷
جریان وجه نقد عملیاتی	۰/۰۱۹۸	۱/۵۳۰۶	۰/۰۶۵۰
مخارج سرمایه‌ای	۰/۰۵۱۶	۹/۱۷۳۷	۰/۰۲۳۸
نسب ارزش دفتری به بازار	۰/۰۰۴۰	۳/۹۳۴۵	۰/۰۰۰۱
اندازه شرکت	-۰/۰۰۶۹	-۳/۲۳۰۸	۰/۰۰۱۴
رشد فروش	۰/۰۸۲۴	۰/۸۴۴۳	۰/۳۹۵۳
نوسانات جریان‌های نقدی	۰/۵۹۹۳	۱۱/۰۵۳۳	۰/۰۰۰
عرض از مبدا	۰/۲۰۹۰	۳/۷۴۸۰	۰/۰۰۰۱
ضریب تعیین	۰/۷۴۴۶		
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۶۹۲۷		
آماره F	۳۹/۲۳۴۷		
معناداری آماره F	۰/۰۰۰۰	آماره دوربین-واتسون	۲/۳۴۲۲

نگاره (۲) نتایج آزمون فرضیه دوم را نشان می‌دهد. طبق نتایج بدست آمده بین گرایش به پس انداز و محافظه کاری رابطه معنا داری وجود دارد. به عبارت دیگر با افزایش محافظه کاری

تغییرات وجه نقد کاهش پیدا می‌کند و بر این اساس، ۶۱ درصد از تغییرات در متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل توضیح داده می‌شود. همانطور که در این نگاره مشاهده می‌شود با افزایش وجه نقد آزاد در دسترس شرکت‌ها، گرایش به پس انداز افزایش و با افزایش محافظه کاری گرایش به پس انداز کاهش می‌یابد. از این رو فرضیه دوم تأیید می‌شود. این یافته بر خلاف یافته لی (۲۰۱۱) می‌باشد.

نگاره (۲): نتایج آزمون فرضیه دوم

متغیرهای توضیحی	ضرایب رگرسیون	آماره-t	P value
محافظه کاری	-۰/۰۱۱۴	-۰/۵۸۹۸	۰/۵۵۵۶
جریان وجه نقد آزاد	۱/۳۵۸۴	۳۹/۷۵۵۱	۰/۰۰۰۰
جریان وجه نقد آزاد* محافظه کاری	۰/۰۰۵۴	۱/۴۹۰۹	۰/۳۴۰
اندازه شرکت	-۰/۰۰۱۳	-۱/۴۹۲۸	۰/۱۳۶۲
رشد فروش	۰/۰۲۵۹	۰/۳۹۰۰	۰/۶۴۶۶
نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار	-۰/۰۰۴۹	-۲/۰۵۴۸	۰/۰۴۰۵
عرض از مبدا	۰/۰۴۵۹	۱/۷۸۳۲	۰/۰۷۵۳
ضریب تعیین	۰/۶۱۷۶	آماره دوربین واتسون	۲/۰۰۷۵
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۶۱۲۲		
آماره-F	۳۴۵/۶۴۹۵		
معناداری آماره F	۰/۰۰۰		

نتیجه گیری

این تحقیق نقش حسابداری محافظه کاری را در مدیریت نقدینگی مورد بررسی قرار داده است. برای اندازه گیری گزارشگری محافظه کاری از شاخص گیولی و هین (۲۰۰۰) و برای اندازه گیری نقدینگی از مدل باتز کاهال و همکاران (۲۰۰۹) و برای گرایش به پس انداز از مدل المیدا و همکاران (۲۰۰۴) استفاده شده است. نتایج تحقیق حاکی از این است ارتباط معنا دار بین محافظه کاری با وجه نقد و تغییرات وجه نقد (گرایش به پس انداز) وجود دارد. یعنی بکارگیری احتیاط در شرکت‌های مورد مطالعه منجر به کاهش مانده وجه نقد در پایان دوره مالی و کاهش تغییر وجه نقد از یک دوره به دوره بعد می‌شود. در واقع مدیریت نقدینگی در

شرکت‌ها ارتباط معنا داری با محافظه کاری دارد. با توجه به نتایج تحقیق می‌توان بیان داشت شرکت‌های با مخارج سرمایه‌ای (دارایی ثابت) بالا، وجه نقد کمتری نگه داری می‌کنند و با افزایش جریان وجه نقد عملیاتی، وجه نقد در دسترس شرکت نیز افزایش می‌یابد و محافظه کاری انعطاف پذیری مالی شرکت‌ها را افزایش می‌دهد.

پیشنهادات پژوهش

پیشنهاد می‌شود تحقیق حاضر با اندازه‌گیری روش‌های مختلف حسابداری محافظه کاری دوباره اجرا شود.

علاقه‌مندان به تحقیق در باره حسابداری محافظه کاری می‌توانند ارتباط این ویژگی گزارشگری مالی را با سایر متغیرهای تصمیم‌گیری داخلی شرکت از جمله سود حسابداری مورد بررسی قرار دهند.

پی‌نوشت‌ها

۱ Frictionless

منابع

- بشیری، جعفر. (۱۳۷۸). تأثیر وضعیت نقدینگی بر تقسیم سود در شرکت‌های سهامی (نساجی). پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علوم و فنون مازندران
- بنی‌مهد، بهمن (۱۳۹۰) "اثر محافظه کاری حسابداری بر بدهی"، پژوهش‌های مدیریت، شماره ۸۸ بهار (۱۳۹۰)
- ثابتی کهنمویی، معصومه. (۱۳۸۵). طراحی و تدوین مدل بهینه مدیریت نقدینگی در بانک صنعت و معدن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس تهران
- ثقفی، علی؛ نادری کرون‌دان، کاوه. (۱۳۹۰)؛ محافظه کاری در گزارشگری مالی: مقایسه دیدگاه منافع قرار دادی با تحریف اطلاعات. پژوهش تجربی حسابداری مالی، سال اول، شماره دوم؛ ۹-۲۸
- خوش‌طینت، محسن؛ یوسفی اصل، فرزانه. (۱۳۷۸). رابطه بین تقارن و عدم تقارن اطلاعاتی با محافظه کاری. مطالعات حسابداری؛ شماره ۲۰؛ ۳۶-۵۸
- رضا زاده، جواد؛ آزاد، عبدالله. (۱۳۸۷). رابطه بین عدم تقارن اطلاعاتی و محافظه کاری در گزارشگری مالی. بررسی‌های حسابداری و حسابرسی سال ۱۵ شماره ۵۴؛ ۶۳-۸۰

- سازمان حسابرسی کمیته فنی، استانداردهای حسابداری ۱۳۸۸
- ستایش، محمدحسین؛ جمال پور، مظفر. (۱۳۸۹). بررسی وجود محافظه کاری در گزارشگری مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تهران. *پیشرفتهای حسابداری؛ دوره دوم شماره اول؛ ۸۵-۱۱۹*
- طالبی، محمد (۱۳۷۵)؛ ابعاد مدیریت نقدینگی در شرکت‌ها: *تحقیقات مالی سال سوم ص ۱۱۰-۱۲۶* سال سوم شماره ۱۱ و ۱۲
- کردستانی، غلامرضا؛ حبیب، امیربیگی لنگرودی. (۱۳۸۹). محافظه کاری در گزارشگری مالی و پیامدهای اقتصادی آن. *حسابرس؛ شماره ۴۸*
- مشایخی، بیتا؛ محمدآبادی، مهدی؛ حصارزاده، رضا. (۱۳۸۸). تأثیر محافظه کاری حسابداری بر پایداری و توزیع سود. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی؛ سال ۱۶ شماره ۵۶؛ ۱۰۷-۱۲۴*
- مهرانی، ساسان؛ محمدآبادی مهدی. (۱۳۸۸). روش‌های اندازه‌گیری محافظه کاری؛ *حسابدار سال ۲۳ شماره ۲۰۶*
- Almeida, H. , M. Campello and M. S. Weisbach, 2004. The cash flow sensitivity of cash. *Journal of Finance* 59, 1777-1804.
- Ball, R. and L. Shivakumar, 2005. Earnings quality in UK private firms: Comparative loss recognition timeliness. *Journal of Accounting and Economics* 39, 83-128.
- Bates, T. W. , K. M. Kahle and R. M. Stulz, 2009. Why do U. S. firms hold so much more cash than they used to? *Journal of Finance* 64 (5) , 1985-2021.
- Baumol, W. J. , 1952. The transaction demand for cash: The inventory theoretic approach. *Quarterly Journal of Economics* 66, 545-556.